

“Global Kapitalizmi Reforme Etmek”*

Pierre LEMIEUX

125

Piyasa

Emekli trilyoner spekülâtör George Soros, *Open Society* (Açık Toplum)¹ adlı son kitabında kapitalizme ve kapitalizmin ekonomi teorisindeki yerine karşı çıkmaya devam ediyor. Kitap kapitalizme bir fiske bile vuramıyor. aksine trilyoner finansörün ekomik sistemler hakkındaki en önemli şeyi pek de anlayamadığını da gösteriyor.

Soros kitaba denge kavramını suçlayarak başlıyor. Soros’a göre gerçek hayatta dengeye “dönüşlülük” ile ulaşılabilir. Dönüşlülük (“kavramsal çerçevemin mi-henk taşı”) ise insanların toplumsal olgular hakkındaki görüşlerinin yine o toplumsal olguları etkilemesi anlamına geliyor. Bu yüzden, sonuçta, bütün bilgi kusurlu ve bütün sosyal olaylar tahmin edilemezdir.

Soros’un teorisinde karşımıza çıkan ilk sorun karışıklık. Soros, “Düşünüşümüz hareketlerimizde bize rehberlik eder” diyor ve ekliyor “ve hareketlerimizde etrafımızda olanları etkiler.” Her bireyin hareketinin toplumsal gerçeklik üzerinde mutlaka bir etkisi vardır, ama tek bir birey planlarını yaparken bulunduğu ortamı sabit bir veri olarak alabilir. Mesela, domatesin fiyatı tüm bireylerin talebine bağlıdır, ama tek bir alıcı fiyatları sabit kabul eder. Bir bireyin davranışlarının diğerlerini etkilediği durumlarda stratejik davranış rasyonel olur, ama bu sistemin istikrarsız olduğunu göstermez.

İkinci nokta ise Soros’un, Avusturyalılar’ın ağırlıkta olduğu çoğu ekonomistin ortodoks neoklasik ekonomilere getirdiği benzer eleştirilerden haberinin olmasıdır. Ludwig von Mises, Murray Rothbard, ve Israel Kirzner gibileri denge kavramına karşı çıkmış ve pazar işlemlerinde girişimciliğin önemini ortaya koy-

Pierre Lemieux, ekonomist, yazar, öğretmen ve danışmandır.

1. George Soros, *Open Society: Reforming Global Capitalism*, Public Affairs, 2000.

muşlardır. Toplumsal gerçeklik insanların ne düşündüğüne bağlı olduğundan, ekonomistler bireysel hareketlerin niyetlenmemiş sonuçlarını önceden tahmin etmeye çalışırlar.

Soros'un ihmalkârlığının bir diğer örneğine bakalım: Soros ekonomi teorisinde "Bazı değerlerin pazarlığa tâbi tutulamayacağı fikri kabul edilmez veya daha kesin söylemek gerekirse, böyle değerler hesaba katılmaz." diyor. Bu bariz bir şekilde yanlıştır. Bireysel tercihlerde her tür "değer" bulunabilir. Ve özel mülkiyet haklarını kabul ediyorsak, her insan kendisine ait olan bir şeyi pazarlık konusu yapmama hakkına sahiptir.

Soros, genelde rasyonel beklentiler teorisiyle karıştırdığı Etkin Pazar Hipotezini (malî fiyatların kullanılabilen tüm bilgiyi içerdiği teorisi) eleştirirken, "Bunu hiç araştırmadım. Dönüştürme kavramıyla açıkça çeliştiği için hiç dikkate almadım" diyerek hatasını kabul ediyor. Yeni bilgi arayan, bulunca da bu bilgiye atlayıp üzerinde oynayarak aslında bunu pazar fiyatlarına katmakta olan spekülâtörlerin girişimci davranışı için bu teorinin geçerli olmadığı doğrudur. Mr. Jourdain'in de bilmeden belirttiği gibi Soros, karşıt spekülasyonu sayesinde malî piyasaların oturmasına yardımcı olan Kirznerci bir girişimcidir.

Soros merkez bankalarının gelişmiş ülkeleri düzenli olarak küçülmelerden kurtardığını ve böyle bir kurumun aynı şekilde tüm dünya için geçerli olması gerektiğini düşünüyor. Varolan uluslararası organizasyonların işbirliğini amaçlayacak, "Açık Toplum İttifakı" isminde yeni bir kurumun yaratılmasını öneriyor. Tüm devletçiler gibi o da sadece gücün merkezileşmesindeki yararları sayarken arkasında yatan tehlikeleri göz ardı ediyor.

Bu kitapta anlatılmak istenen "açık toplum" lehinde ve kapitalizm aleyhinde bir argümandır. Kapitalizm aslında kişisel çıkarı verimli bir toplumsal işbirliğine kanalize eden belli bir kurumlar bütünüyken, Soros'a göre "kişisel çıkarın dizginlenmemiş arayışıdır". Soros, bulanık "Açık toplum" kavramını gerçek üzerinde hiçbir tekelin olmadığı bir yer olarak açıklamakta, ama "sosyal adalet" de dahil olmak üzere kendi görüşlerinin uygulanması içinse devlet müdahalesi istemektedir.

Soros, "piyasa fundamentalizmi"nin "açık toplum" için komünizmden çok daha tehlikeli olduğunu, çünkü serbest pazar fikirlerinin her yerde galip görüldüğünü düşünüyor. Gerçekten bu doğruysa, yani devlet yirminci yüzyılda durmaksızın büyümediyse, ne güzel. Ayrıca Soros, 1980'lerden sonrasını resmî istatistikleri dikkate almayarak "refah devletinin çözülmeye başlaması" olarak görüyor. Peki bu "piyasa köktencileri" kim? Milton Friedman'ı iki, F. A. Hayek'i bir kere anıyor ve yanlış bir şekilde Hayek'in Chicago Okulu'na mensup olduğunu söylüyor. David Friedman veya Murray Rothbard gibi gerçek piyasa radikallerini ise pek az tanıyor, tanıdığından daha az anlamış görünüyor.

Görüşlerini parasıyla destekleyerek Bay Soros oyun alanını kendi tarafına eğiyor. Peki ya söylevinde aralarda gözümüze çarpan “düz oyun alanı” ne anlama geliyor? Anlaşılan kendisi için buna gerek yok. Görüşlerini açıklamaya elbet hakkı var, ama kendi hayatlarımızı nasıl yaşayacağımızı dikte etmek için devlet zoru kullanmaya hakkı yok. Bu, Soros’un izlediği politik olarak doğruculuk çizgisinin vardığı nokta.

Soros o her zamanki iyi kalpliliğiyle, “Çok az insan yanlış teşhis etme şekline katılır, çok daha azı da bunu kendi içlerinde arayarak benimle bu zevki paylaşır” diyor. Umarız, o da, piyasadaki yanlışları düzeltirken elde ettiği para kazanma başarısını aynı şekilde entellektüel hazlar almada da gösterir.

* *Ideas on Liberty*, September 2001, s.58-60

Çeviren: Barış ÇİÇEK